

יום ג' כ"ח אדר תש"פ

**אחי ורעי חברי ק"ק ת"ת ולכל ישראל הדורים בעיר הזאת
אליכם אישים אקרא**

א. באתי בזה להודיע בשער בת רבים דעתי דעת תורה בענין תקנות המלכות ירום הודה על דבר המגיפה המתהלכת בין החיים בראש כל חוצות דמתקריא קורונה, וכדאיתא בשו"ת תרומת הדשן (ח"א סי' נ"ח וח"ב סי' קנ"ו) כי אחד מהגדולים מוה"ר אהרן הקדוש דרש ברבים בפני קהל ועדה והודיע שמותר לישראל לכבות את הדליקה בשבת בזמן הזה ואדרבה מצוה היא כהצלת נפשות. ואמר שבשביל כך דרש ברבים שלא יהא נקרא פושע בנפשות כדאמר בירושלמי יומא (פ"ח ה"ה) הנשאל הרי זה מגונה כלומר לפי שהיה לו להודיע דין זה לבני עירו קודם שיצטרכו לו. והביאו הבית יוסף (או"ח סי' שכ"ח וסי' של"ד). עיין שם.

הנה בבבא קמא (דף ס' :): תנו רבנן דבר בעיר כנס רגליך שנאמר (שמות י"ב, כ"ב) ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. ואומר (ישעיה כ"ו, כ') לך עמי בא בחדריך וסגור דלתיך בעדך. ואומר (דברים ל"ב, כ"ה) מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה. רבא בעידן רתחא הוי סכר כוי דכתיב (ירמיה ט', כ') כי עלה מות בחלונינו. הרי שדעת רבותינו ז"ל להחמיר עוד יותר מאשר תקנות המלכות. ובר מינן חלילה לשחוק ולהקל ראש בדבר, שאין זה אלא מדרך אנשי סדום ועמורה, שנאמר (בראשית י"ט, י"ד) ויצא לוט ויאמר קומו צאו מן המקום הזה כי משחית ה' את העיר ויהי כמצחק בעיני חתניו. וכ"כ הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל (דברי סופרים סי' ל') בענין החולי-רע בשנת תקצ"א וז"ל העובר על ציווי הרופאים בסדר ההנהגה חוטא לה' במאוד כי גדול סכנתא מאיסורא ובפרט במקום סכנה לו ולאחרים שגורם חס ושלום התפשטות החולי בעיר וגדול עונו מנשוא. עכ"ל.

ובשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' רצ"א) וז"ל ואין לזה שייכות אם יש דינא דמלכותא או אין דינא דמלכותא, דהתקנות שנעשו על ידי השלטון נעשו לטובת הצבור למנוע אסונות, ואם לא נעשו על ידם היה חיוב עלינו לעשות כזה. וממילא פשוט דאסור על פי הלכה לעבור ברמזור אדום בכל הזמנים גם כשאין מכוניות מתקרבות ממש, דהירוס הסדר מביא לידי סכנה בנפש כידוע. עכ"ל. ועל אחת כמה וכמה כפולה ומכופלת בנדון דידן אסור על פי הלכה לעבור על תקנות השלטון וסדר הרופאים עד יעבור זעם. ואל יצא איש ממקומו אלא לצורך אוכל נפש ולצרכי רפואה בלבד ובתנאי שהוא מוגן ומגין מכף רגל ועד ראש. והנה מה טוב אם יסדרו שלא יהא מכירת המזון אלא על פי הזמנה ואסיפה ועל ידי משלוח לזקנים ולחולים. ולמזהיר ולנזהר שלומים תן כמי נהר.

ב. ובענין תפלה בצבור אשר על פי תקנות השלטון עדיין מותר לכנוס שלשים איש בכפיפה אחת לתפילה בצבור בבית הכנסת ולהכנסת כלה ולהלוות המת ובתנאי כפול ומכופל שלא ישבו אחים יחדיו אלא מרוחקים זה מזה שיעור ארבע אמות לכל רוח. וכן הוא להדיא במדרש (ויק"ר ט"ז, ג') רבי יוחנן אומר אסור לילך במזרחו של מצורע ארבע אמות. והנה משבת בראשית עד שבת הגדול שאנו מתפללים בישיבת עץ חיים אמשטרדם או בבית מדרשנו באמשטלפיין הרי צר לנו המקום ואי אפשר להתקיים. ואין חכמה ואין תבונה אלא להתפלל בביתו יחידי. וכשם שאנו מקבלים שכר על הדרישה כך אנו מקבלים שכר על הפרישה (פסחים דף כ"ב :). ודרך צחות נ"ל למדרש סמוכין באבות (פ"ג מ"ב) רבי חנינא סגן הכהנים אומר הוי מתפלל בשלומה של מלכות שאלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו. רבי חנינא בן תרדיון אומר מנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שהקדוש ברוך הוא קובע לו שכר, שנאמר (איכה ג', כ"ח) ישב בדד וידום כי נטל עליו.

ואמנם אפילו מפסח עד סוכות שאנו יכולים להתפלל באיסנוגה שהוא מקום גדול ורחב ידים, דעתי להחמיר בפקוח נפש ולא להחמיר בתפלה בצבור. שהרי דעת לנבון נקל דסכנה מיהא הויא ולא אמרו אותם שלשה דברים אלא לפי שאין גוזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין לעמוד בה (עבודה זרה דף ל"ו). ועוד היד נטויה לאסור. ובאמת הבט וראה ובין תבין את אשר לפניך כי על ידי חולה אחד ראשון בלבד בסוף העולם חיש מהר פשה הנגע מקצה הארץ ועד קצה הארץ עד שנעשו ששים רבוא חולים ורבים חללים הפילה ועצומים כל הרוגיה. ויש מקומות שהרופאים גוזרים להדיא מי לחיים ומי למות אם עדיין יש רופאים. ובירושלמי קידושין (פ"ד הי"ב) אסור לדור בעיר שאין בה רופא. והבריאים נשבר מטה לחמם וכלתה פרוטה מן הכיס והחולים כמה הרפתקי עדו עליהו. ומעתה צא ולמד אם מה שהיה היה ומכאן ואילך חושבנא טבא רחמנא ליצלן הלא לאלהים פתרונים. וא"כ לדידן להלכה למעשה לא פלוג ואסור לכנוס בכפיפה אחת בשום פנים ובשום אופן, שהתורה אמרה (דברים ד', ט') רק השמר לך ושמור נפשך מאד, וחמירא ספק סכנתא מודאי איסורא, שבדבר אסור ספק ספיקא מותר ובדבר סכנה ספק ספיקא אסור (חולין דף י').

וממקומו הוא מוכרע: בברכות (דף כ"א): כל דבר שבקדושה לא יהא פחות מעשרה. אתיא תוך תוך. כתיב הכא (ויקרא כ"ב, ל"ב) ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתוב התם (במדבר ט"ז, כ"א) הבדלו מתוך העדה הזאת. מה להלן עשרה אף כאן עשרה. והנה רבנו בחיי (שם) כתב וז"ל ומה שהוצרך לומר הבדלו והקב"ה יש בידו להמית ולהחיות ולא היה צריך הבדל אצלו, שהרי יכול הוא להמית את הרבים ולהציל את היחיד בתוכם, וכמו שאמרו רבותינו ז"ל שנים ושלושה היו מתכסים בטלית אחד השנים מתים והאמצעי נצול וכענין שכתוב (תהלים צ"א, ז') יפול מצדך אלף ורבבה מימנך אליך לא יגש, ואם כן מה צורך לומר הבדלו. אלא כדי שלא ידבק בהם האויר הרע שבמכת הדבר. או מטעם שאמרו רז"ל (בבא קמא דף ס'). הנ"ל) כשמדת הדין מתוחה אינו מבחין בין צדיק לרשע. עכ"ל. ודברי חכמים כדברונות.

ועוד חזון למועד סמוך לפסח אם להתיר להתפלל באיסנוגה ערבית בליל הסדר משום הא דאמר בפסחים (דף ק"ט): אמר רב נחמן אמר קרא ליל שמרים (שמות י"ב, מ"ב) ליל המשומר ובא מן המזיקין. וביני ביני ישב בדד וידום ואף בשרו ישכון לבטח.

ולענין האבלים האומרים קדיש לעילוי נשמת אביהם או אמם ועתה אין להם מנין. הנה מעיקרא לא תקנו קדיש אלא ליתומים קטנים ולא לאבלים. והיכי דאפשר אפשר והיכי דלא אפשר לא אפשר, וכדאמר בברכות (דף כ"ב): הא דאפשר הא דלא אפשר. ובמקום קדיש ילמד משניות לעילוי נשמת אביו או אמו כי משנ"ה אותיות נשמ"ה (פרי עץ חיים, שער הנהגת הלימוד פרק א'). ואם יש לאל ידו יתן צדקה בעד נשמתם (בית יוסף, או"ח ס"ס תרכ"א). ותנצב"ה.

ג. ונהגו פה אמשטרדם בשעה שיש מגיפה בעיר רחמנא ליצלן לומר פטום הקטורת אחר שחרית וכמ"ש בסידור אמשטרדם דפוס בנבנישתי משנת ת"ד (קד"ש לה' דף נ"ב) ובסידור אמשטרדם דפוס עטיאש משנת ת"ח (תח"י נפשי דף פ'). ושם כתוב לאמר אחר פטום הקטורת בקשה זו: רבון העולמים גלוי וידוע לפני כסא כבודך אשר מדת הדין מתוחה עלינו בעונותנו. ובאנו לחלות פניך שתעצור המגפה מעלינו. ולא תתן המשחית לבוא אל בתינו. ורחם עלינו ועל טפנו ועל עוללנו ועל כל ישראל עמך. וקבל תפלתנו כמו שקבלת קטורת הסמים שהקטיר לפניך אהרן הכהן כאשר החל הנגף בעם, שנאמר (במדבר י"ז, י"ג) ויעמד בין המתים ובין החיים ותעצר המגפה. וכן פנחס שנאמר (תהלים ק"ו, ל') ויעמד פנחס ויפלל ותעצר המגפה. וכן דוד שנאמר (שמואל ב. כ"ד, כ"ה) ויבן שם דוד מזבח לה' ויעל עולות ושלמים ויעתר יי לארץ ותעצר המגפה מעל ישראל. כי אתה אבינו ולך תלויות ענינו. רפאנו יי ונרפא הושיענו ונושעה כי תהלתנו אתה. שכן כתוב בתורתך (דברים ז', ט"ו) והסיר יי ממך כל חלי וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בך ונתנם בכל שנאך. יי צבאות עמנו

משגב לנו אלהי יעקב סלה. יי צבאות אשר אדם בטח בך. יי הושיעה המלך יעננו ביום קראנו. עד כאן.

ושאינו יודע לשאול את פתח לו לבקש רחמים בלשון העמים תפלה קצרה ברוח נשברה: רבונו של עולם שמע קולנו ועננו כמו שענית לאהרן ולפנחס ולדוד ותעצר המגפה. ובני ביתו יאמרו אמן.

ד. ואמרתי להפליא עצה לעת כזאת כאשר איש וביתו מכונסים בארבע אמות ואין איש יודע עד מתי, ולהגדיל תושיה כדת מה לעשות להיות כל איש שור'ד בביתו והוא סגור ואינו מן הישוב.

הא'. בבבא בתרא (דף צ"ח). אמר רב מרי האי מאן דיהיר אפילו אינשי ביתיה לא מיקבל, שנאמר (חבקוק ב', ה') גבר יהיר ולא ינוה. ובגיטין (דף ו'): אמר רב חסדא לעולם אל יטיל אדם אימה יתירה בתוך ביתו. ואמר רבה בר בר חנה הא דאמרי רבנן (שבת פ"ב מ"ז) שלשה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיכה: עשרתם? ערבתם? הדליקו את הנר! צריך למימרינהו בניחותא כי היכי דליקבלו מיניה. וכ"כ רבנו הרמב"ן ז"ל באיגרת לבנו ז"ל תתנהג תמיד לדבר כל דברך בנחת לכל אדם ובכל עת ובזה תנצל מן הכעס שהיא מדה רעה להחטיא בני אדם. עכ"ל. וכל שכן בזמן המגיפה וכמ"ש רבנו אליהו הכהן זצ"ל בסי' שבט מוסר (פרק י"ז) וז"ל דע שכל מקום שאתה מוצא כעס ורוגז שם המזיקים מוכנים להזיק השם יצילנו, ובפרט בזמן המגפה שאז מצוין הרבה מזיקים והמכה הבאה בכעס מכת המגפה מתדבקת על המכה ההיא. ועיני ראו ולא זר. עכ"ל.

הב'. אל ימשך לבו אחרי החדשות ואחרי האינטרנט פן תטרף דעתו עליו, שנאמר (ירמיה ב', ה') וילכו אחרי ההבל ויהבלו. והנה יעקב אבינו אמר (בראשית כ"ז, י"ב) אולי ימשני אבי והבאתי עלי קללה ולא ברכה. ואם כן מי פתי יביא על עצמו במו ידיו הבהלה והשגעון שהמה קללות, שנאמר (ויקרא כ"ו, ט"ז) והפקדתי עליכם בהלה וגוי' ונאמר (דברים כ"ח, כ"ח) יככה ה' בשגעון וגוי'. וכל שכן בזמן המגיפה וכמ"ש רבנו הבן איש חי זצ"ל בספר בן יהודע (בבא קמא דף ס'): וז"ל החולי של הקוליר"א יזיק לאדם הפחד וההבעתה ויתהווה בו החולי מחמת הפחד וההבעתה אשר יפחד ונבעת. ולכן טוב לברוח למקום רחוק כדי שלא ישמע באזניו ולא יראה בעיניו החולי השולט בבני אדם ויבא לידי פחד והבעתה ואז ילקה חס ושלוש. עכ"ל.

הג'. בגיטין (דף ס"ז): רב יוסף איעסק בריחיא. רב ששת איעסק בכשורי אמר גדולה מלאכה שמחממת את בעליה. וכתב רבנו מהרש"א ז"ל (חידושי אגדות שם) וז"ל נקטינהו לפי ששאר כל אדם יוכלו לעשות שאר מלאכות כבדות, כמ"ש (קהלת י', ט') מסיע אבנים יעצב בהם ובוקע עצים יסכן בסם, שלא היו יכולים לעשות רב יוסף ורב ששת דהוו סגי נהורי, ואמר דמכל מקום היו עושין מלאכות כבדות כגון בריחיא ובכשורי וק"ל. עכ"ל. וכן פסק מרן ז"ל בשולחן ערוך (או"ח סי' תקע"ו, ב') זקנים ששבתו ממלאכה ומתו שלשה בשלשה ימים אינו דבר. ועל כן עתה אשר כל אחד יושב בסתר בין כתלי ביתו מצוה רבה לעמול ולהזיע בתוך ביתו שעה אחת בכל יום. ויאמר (ברכות דף ס'). יהי רצון מלפניך ה' אלהי שיהא עסק זה לי לרפואה ותרפאני.

הד'. מזקנים אתבונן רבנו הגדול מהר"ש דוראן ז"ל בשו"ת הרשב"ש (סי' קצ"ה) אשר כתב וז"ל ומה שאמרו (בבא קמא דף ס': הני"ל) דבר בעיר אל יהלך אדם באמצע הדרכים. שלום בעיר אל יהלך אדם בצדי הדרכים. הכונה בזה כי בשעת הבריאות צריך אדם להשוות הנהגתו ולאחוז במצוע במאכלו ובמשקו ובמלבושיו ובשינתו ובקיצתו בהקרתו ובהעצרו וברחיצתו ובאוויר המקיף בו ובתנועתו ובמנוחתו ובתנועותיו הנפשיות כלומר בשמחתו ובאנחתו בכעסו וברצונו ובשאר דברים ההכרחיים לגוף האדם ללכת באמצעם לא ריבוי ולא מיעוט. אבל בימות המגפה צריך להזהר בתכלית השמירה ושיוסיף בהנהגתו לנקות

המותרים ושלא להרבות במזון ושיאכל דברים טובי האיכות ומעטי הכמות וירבה המנוחה וירחיק היגיעה וירבה מהמנוחים הטובים וירחיק האנחה וירבה השמחה כל זה בקצה אחד מהקצוות ולא יספיק בזה המצוע בלבד. וזהו אל יהלך אדם באמצע הדרכים אלא בקצה האחרון. וכל זה הוא ענין טבעי. עכ"ל. ישמע חכם ויסף לקח.

ה. והרמב"ם ז"ל בהלכות תעניות (פ"א, א' ד') כתב וז"ל מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר (במדבר י', ט"ו) וכי תבואו מלחמה בארצכם על הצר הצורך אתכם והרעותם בחצוצרות וזכרתם לפני ה' אלהיכם ונושעתם מאויביכם, כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו. ודבר זה מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן ככתוב (ירמיהו ה',) עונותיכם הטו וגו', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם. אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהג העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקריה, הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים ותוסיף הצרה צרות אחרות, הוא שכתוב בתורה (ויקרא כ"ו, כ"ח-כ"ט) ואם בזאת לא תשמעו לי והלכתם עמי בקרי והלכתי עמכם בחמת קרי ויסרתי אתכם אף אני שבע על חטאתיכם, כלומר כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו אם תאמרו שהוא קרי אוסיף לכם חמת אותו קרי. ומדברי סופרים להתענות על כל צרה שתבוא על הצבור עד שירוחמו מן השמים. עכ"ל.

אמנם המגן אברהם (סי' תקע"ו, ס"ק ב') פסק וז"ל האידנא אין מתענין כלל בשעת הדבר דמנוסה הוא כשאינו אוכל ושותה קולט ח"ו שינוי האויר. עכ"ל. על כן אין להתענות לא בערב ראש חדש ניסן ולא תענית יאה"ר ציי"ט ואף לא תענית בכורות כי אם תענית דיבור. ואם יש לאל ידו יפדה התענית בצדקה. וכי תאמר בלבבך הלא מדברי סופרים להתענות על כל צרה והרמב"ם שהיה תורה ורפואה במקום אחד הלא מנה בצורת ודבר וארבה. אל תהי חכם בעיניך. ירא את ה' וסור מרע ופשפש במעשך כי זה כל האדם. ומי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב, נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה, סור מרע ועשה טוב בקש שלום ורדפהו (תהילים ל"ד, י"ג-ט"ו).

ו. והנה המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות דוד ליושנה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל. וכתב הרמב"ם ז"ל (הלי' מלכים י"א, א') וז"ל כל מי שאינו מאמין בו או מי שאינו מחכה לביאתו כופר בתורה ובמשה רבינו, שהרי התורה העידה עליו שנאמר (דברים ל', ג') ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפצך ה' אלהיך שמה. אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבץ ה' אלהיך ומשם יקחך. והביאך ה' אלהיך אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשת והיטבך והרבך מאבותך. עכ"ל.

וכך היא מצותו להיות מחכה לו בכל יום שיבוא שנאמר (ישעיה ל', י"ח) אשרי כל חוכי לו. ולא כדרך מחשבי קיצים שאינם מחכים לו עד הקץ ואינם מחכים לו אחר הקץ. כדאמר בסנהדרין (דף צ"ז): תניא רבי נתן אומר מקרא זה נוקב ויורד עד תהום (חבקוק ב', ג') כי עוד חזון למועד ויפח לקץ ולא יכזב אם יתמהמה חכה לו כי בא יבא לא יאחר. מאי ויפח לקץ ולא יכזב. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן תיפח עצמן של מחשבי קיצין, שהיו אומרים כיון שהגיע את הקץ ולא בא שוב אינו בא, אלא חכה לו שנאמר אם יתמהמה חכה לו. ולא כדרך קוצים מוקצים אשר מעמידים פנים כאילו לפנייהם נגלו כל תעלומות סוד קדושים אשר היו נותנים בהם סימנים ומגלים פנים בתורה שלא כהלכה ומכים בסנורים עיני האנשים כאילו דבריהם מיוסדים על אדני פז דברי חכמים וחידותם אשר כל דבריהם כגחלי אש (אבות פ"ב מ"י). ומי לנו גדול מרבנו הרמב"ם ז"ל שכתב באיגרת תימן וז"ל יש עליך לדעת שהקץ על דרך האמת לא יתכן לשום אדם לדעת אותו לעולם, כמו שבאר דניאל ואמר (דניאל י"ב, ט') כי סתומים וחתומים הדברים עד עת קץ. עכ"ל. קל וחומר פה עירנו אמשטרדם יע"א אשר עדיין לא נשתכח מן הלב משיח השקר שבתאי צבי ומעשהו סימנא

לאו מילתא היא ותו לא מידי. והעיקר להיות מחכה לו בכל יום שיבוא עד שיבוא ויגאלנו במהרה בימינו.

ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שירחם עלינו ועל פליטתינו ויעצור המגיפה מעלינו ומעל כל בית ישראל, ונשמע ונתבשר בשורות טובות ישועות ונחמות ויקבץ נדחנו מארבע כנפות הארץ. אמן.

יוסף בנימין צרפתי